

Danmarks sydligste købstæder 1918

Forlægget

I 1917-1918 udkom en bog om købstæderne i Lolland-Falsters Stift. I 1980 blev afsnittene om Nysted og Rødby genoptrykt i en særskilt bog med tilføjelse af bl.a. et afsnit af daværende postmester i Nysted Aage Poder om Nysted-egnens situation i 1980.

Dette er en gengivelse af Nysted-kapitlerne i denne bog. Enkelte stavfejl er rettet og billeder og tekst er ombrudt og placeret på lidt anden måde. Teksten fra 1918 blev i 1980 trykt på bruntonet papir. Her fremstår alt på hvid baggrund, men de gamle billeder er stadig brunlige og desværre af en ret ringe kvalitet. De er først trykt med raster i 1918-udgaven, dernæst reproduceret i 1980 og endelig affotograferet i 2012.

Forfatterne

Afsnit 1: **C.A. Hansen** var læge, dr. med. og engageret i Nysteds fortid og samtid som historisk skribent, maler/tegner og som medlem af byrådet. Han er den eneste, der har opnået den ære at blive udnævnt til æresborger i byen.

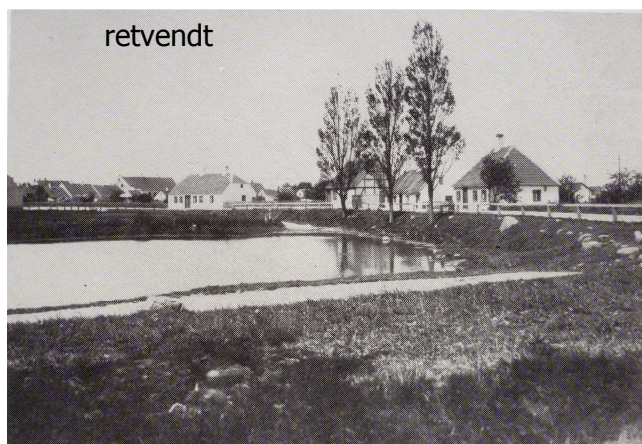
Afsnit 2: Hvem, der har skrevet afsnittet om erhvervslivet i 1918, fremgår ikke tydeligt, men det er muligvis bogværkets redaktører: **O. Hougaard** og **A. Weddekop Hedegaard**.

Alle billeder i afsnit 1 og 2 er optaget af fotograf **?? Rasmussen**, Nysted.

Afsnit 3: **Aage Poder** var postmester i Nysted (den sidste af slagsen). Også han var engageret i byens og egnens liv og historie. Han var i perioder medlem af byrådet, formand for bl.a. Naturfredningsforeningen og leder af Lokalhistorisk arkiv.

Billedmaterialet til afsnit 3 er sandsynligvis hentet fra Lokalarkivets samlinger.

Tekst og billeder fremlægges med tilladelse af udgiveren i 1980, bogtrykker Ib Helge Rasmussen, der ejer rettighederne til afsnit 3.

Bemærkninger 2012

Et billede i 1980-tilføjelsen (side 29) var efter alt at dømme spejlvendt. Det bringes her i retvendt position.

Billedet på s. 19 af bl.a. vandtårnet, er optaget senere end 1910, for tårnet blev først opført i vinteren 1911-1912.

På side 15 ses en omtale af snedkermester Alfred Mortensen med et portræt, mens forretningen omtales som "Carl Mortensens Forretning". Der er ikke nogen omtale i bogen af en Carl Mortensen, og der er ikke noget billede af Alfred Mortensens forretning, så der foreligger måske også her en eller flere fejl.

Erik Damskier 2012

Afsnit 1: Historisk oversigt

ved C.A. Hansen 1918

Lidt om Nysted i Fortid og Nutid

Den 7. December 1909 kunde Nysted fejre sit 500 Aars Jubilæum som Købstad, idet Erik af Pommern nævnte dag Anno 1409 skænkede byen *Købstadsrettigheder*. Han gav ved det i den Anledning udstedte Kongebrev sine "kære Borgere af Nystade i Lolland fri og frelse for alle Haande Arbejde og Skat, som de hertil have været vante til at give og gøre til vort Slot Aaleholm."

Byens Indvaanere havde altså forinden været vornede under *Aalholm*. Det er vel overhovedet Tilstedeværelsen af denne Borg, der har givet Anledning til dens Opkomst, idet den baade har skaffet Arbejdsfortjeneste og ydet Værn og Beskyttelse, hvortil der i hine Tider i høj Grad trængtes. Thi genboerne hinsides Østersøen var de berygtede Vender, hvis Røvertogter var en Svøbe for den danske Kystbefolkning. Foruden Aalholm har vel også det Aar 1286 umiddelbart Øst for Byen anlagte *Franciskanerkloster* bidraget til at trække Folk til Stedet.

Hvor mange Indbyggere, Købstaden har haft i den første tid, vides ikke; den tidligste Opgørelse er fra 1672, da skal der have været 691 Beboere. Et Aarhundrede senere (1769) var Tallet gaaet ned til 486, i 1801 naaedes atter 690, og fra nu af er der en ganske langsom Stigning op til de 1536 Indbyggere, vi havde den 1. Febr. 1916.

Nysted har altsaa gennem hele sin Tilværelse været en meget lille By; den er den mindste på Lolland-Falster og en af de mindste i Riget. Paa Forhaand vilde man være tilbøjelig til at antage, at en Søkøbstad, kun ca. 8 Mil fjernet fra den tyske Kyst, maatte frembyde særdeles gunstige Betingelser for Han-

del og Søfart og derigennem for Fremgang og Trivsel. Men man gør da Regning uden "Rødsand". Dette er et 3½ Mil langt Sandrev, der i en Mils Afstand fra Land strækker sig langs Kysten fra Hyllekrog i Vest til Sydspidsen af Falster i Øst; ved denne Barrière afspærres Nysteds Havn fra umiddelbar Forbindelse med det dybe Hav. Der er vel et Par Render igennem Revet: "Østre og Vestre Mærker" og "Kroghaveløbet" inde ved Falster, men Besejlingen frembyder Vanskeligheder, og Dybden er ikke for store Skibe. Der er ganske vist gjort meget for at regulere og uddybe Sejlløbet og forbedre Havneforholdene, men for den store Trafik egner de sig dog ikke.

Udsigt over Nysted.

Da nu paa den anden Side Oplandet er ret begrænset og Beliggenheden i det hele taget noget bortgemt, fjernt fra Samfærdsleens Pulsarer, vil man forstaa, at Udviklingsmulighederne har været ret indskrænkede.

Nysted har derfor alle Dage været en ret beskeden lille By; den har aldrig spillet nogen fremtrædende Rolle paa Begivenhedernes Skueplads, og hvad angaar dens indre Liv igennem Tiderne saa foreligger der kun sparsomme Efterretninger, og det maa desuden antages, at adskilligt materiale til Oplysning herom er gaaet tabt ved Raadhusets Brand under den store Ildebrand 1654. Det vil næppe være muligt paa Grundlag af de Data, som hidtil er fremdragne, at give en sammenhængende og udførlig Fremstilling af Byens Historie. Her skal kun meddeles en paa spredte Træk baseret flygtig Oversigt, der først for det sidste Tidsrums Vedkommende, det som falder indenfor Mands Minde, vil faa et lidt fyldigere Indhold.

Nysteds første Aarhundrede som Købstad er vistnok forløbet ret roligt og fredeligt. Det næste, det 16. Aarhundrede, derimod bragte Ufredsaar og bevægede Tider, som heller ikke lod denne lille By uberørt; Dønningerne fra de store Begivenheder: Grevens Fejde og Reformationens Indførelse, naaede ogsaa hertil. Byens Borgere, der stod paa Kristian den Andens Side, overrumplede 1534 Aalholm, medens Lensmanden, Jørgen von der Wisch, var fraværende, og overgav det til Grev Christoffer. Men to Aar efter tilbageerobredes det af de kongelige Tropper. Reformationen medførte *Klosterets* Ophævelse 1538;

det var Graabrødrenes sidste Tilflugtssted i Danmark. Jordejendommene inddroges under Aalholm. Bygningerne nedreves, og Murstenene fik anvendelse mange steder, saa langt borte endog som Kolding og København. Paa Pladsen, hvor Klosteret havde ligget, opførtes i 1891 en Højskole. Ved denne Lejlighed fandtes ved Gravninger i Grunden betydelige Levninger af Munkesten, Kampestensfundamenter og murede Render. Højskolen bestod ikke længe, allerede 1902 solgtes den og overgik til Privateje. Nu minder navnet "Klostergaarden" om den oprindelige Bebyggelse.

I det 17. Aarhundrede oprandt en sørgelig Tid for Landet som Følge af Kristian den Fjerdes uheldige Krige og frem for alt "Svenskekrigen". 1666 skriver Borgmesteren i Stubbekøbing: "Hvad Skade den Krig foraarsagede Byen er ikke til at beskrive, den gamle By er totalt ruineret."

Saa galt gik det ikke i Nysted. Vel hører vi, at nogle svenske Marodører trængte ind paa Aalholm for at tvinge Slotsforvalteren, Iver Nielsen, til at udlevere sine Penge; men de fordreves ved hans Kones, Johanne Lerches, djærve Optræden og de tililende Nystedborgeres Hjælp. Nysted kan uden Tvivl takke sin afsides Beliggenhed, uden for den svenske Hærs Hovedroute gennem Lolland, for, at den ikke led nogen større Overlast.

I det hele taget synes den sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede for Nysteds Vedkommende, i Modsætning til den sørgelig Tilstand i mange andre Købstæder, at have været en forholdsvis god Tid, der har udmærket sig ved en vis Velstand og Foretagsomhed. Det er det Indtryk, man faar ved Gennemlæsningen af det af Kordegn *Hans Jacob Wejer* 1761 forfattede Haandskrift: "Copie af Nysted Kirkes forefundne Anmeldelses-Tegninger, Monumenter, Graf-Skrifter etc." Dette værdifulde Manuskript opbevares i Landsarkivet i København; En Afskrift forefindes i Sognepræstens Arkiv i Nysted. Med stor Nøjagtighed beskriver han alle Mindesmærkerne og afskriver de Inskriptioner, der findes paa dem. De allerfleste, og deriblandt de anseligste og kostbareste, er fra det 17. Aarhundrede og navnlig dettes sidste Halvdel.

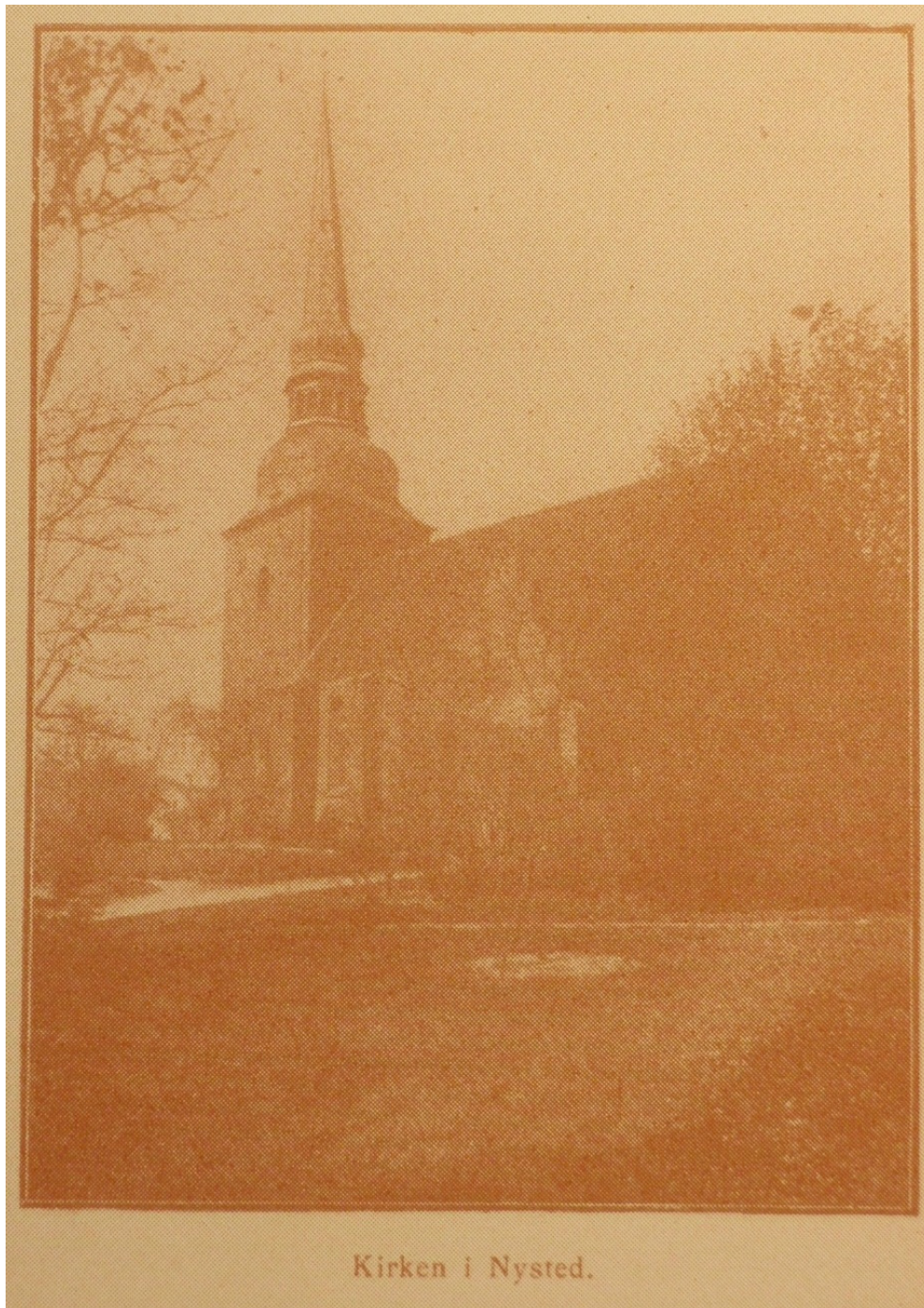
Man faar ved hjælp af dem ikke blot et udstrakt Personkendskab, men ogsaa et levende Indtryk af Tidens Tænkemaade og aandelige Fysiognomi. Alt dette vilde være gaet tabt hvis ikke Wejer havde reddet det fra Forglemmelse. Thi i Aaret 1862 blev der foretaget en Reparation af Kirken, og ved den Lejlighed gik man saa hensynsløst og pietetsløst frem, at man bortskaffede, solgte eller ødelagde det meste af det gamle Inventar, der, selv om det ikke havde megen Kunstværdis, dog var af betydelig kulturhistorisk og genealogisk Interesse. Flere Steder her i Byen finder man endnu ituslagne Ligsten med halvt eller helt udslettede Skrifttræk som Trappetrin ved Gadedørene.

Hvad der endvidere i høj Grad bidrager til at anskueliggøre denne Tidsalder for os, er de to fortræffelige, oliemalede, legemsstore Portrætbilleder i Kirken - saavidt gik man dog ikke i Vandalisme, at ogsaa de maatte dele Skæbne med det øvrige. Det en forestiller *Knud Matzen Lerche* og Hustru *Sophia Antoiniidatter Bathe*; han var Sognepræst her fra 1618 til sin Død 1666 og tillige Provst for Musse Herred. Det andet er et Familiebillede af Svigersønnen, Slotsforvalter (eller Amtsskriver) paa Aalholm *Iver Nielsen* (f. 1615, † 1666), der tillige var Købmand og Raadmand i Nysted. Ved siden af ham staar hans Hustru, *Johanne Lerche*, Præstens Datter, der er omtalt ovenfor; foran dem deres 8 Børn. En anden af Provstens Døtre ved Navn *Sidsel* var gift med *Mathias von Westen* (f. 1613, † 1677), Borgmester i Nysted, Stamfader til den bekendte Familie *von Westen*.

Det var alle sammen velhavende Folk, der skænkede Lysekroner, Altertavle, Epitafier og Gravstene "dem selv til stedsevarende Afmindelse og Kirken til beprydelse." Provst Lerches Søn, *Oluf*, blev hans Efterfølger i Embedet, og Medlemmer af Slægten levede i ansete Stillinger her i Byen lige til Midten af det næste Aarhundrede, saa man med en vis Ret kan tale om Familien Lerches Tidsalder.

I denne Periode faldt den tidligere omtalte store Ildebrand 1654, der rasede i Byens søndre Del "og hasteligen paa 2 Timers Tid borttog mere end 200 (!?) Vaaninger", hvoriblandt Raadhuset og Præstegaarden. Heldigvis skaanedes *Kirken*. Den havde faa aar i Forvejen (1650) faaet opsat sit overordentlig skønne Spir (173 Fod, 54.2 m højt), og 1643 var den saakaldte "Nye Kirke" blevet tilbygget paa Nordsiden, desværre ikke til Pryd for denne. Vil man se Kirken fra dens smukkeste Side, skal man stille sig paa Sydsiden. Her findes en gammel udbygning, det Pappenheimske Kapel, med en smuk, med Kamtakker prydet Gav. Saavel i det ydre som i det indre fremtræder Kirken nu til Dags som en gotisk Byg-

ning, men det er ikke usandsynligt, at den oprindeligt er opført i romansk Stil, som en Gang i gammel Tid ved Ombygning er blevet ændret. Kirkens Indre gør et særdeles smukt og harmonisk Indtryk, især efter den under Professor Holms Ledelse Aar 1900 foretagne omfattende Restauration. Den prægtige Altertavle, skænket 1694 af Kammerraad Fridrich Suhr som afløser af Knud Leches Gave, straalere nu i sin oprindelige rige Forgyldning og Farvepragt.

Kirken i Nysted.

I det 18. Aarhundrede gik det tilbage med Byen, hvad der allerede kan slutes af det formindskede Indbyggertal (se ovf.). 1735 skriver Byfoged *Alrøe* (*K.C. Uldall* i Lolland-Falsters historiske Aarvog 1918, s. 39): "-- der skal neppelig findes nogen Kiøbstad, og her i Landet (o: Lolland) aldellis ingen, hvor Indbyggernes Vilkaar i Almindelighed er saa ringe og fattige og de Velhavende saa faa som her, og vel ingen Kiøbstad saa ofte med Ildebrand været hjemsøgt og ødelagt som denne Bye." Nogle faa Aar før denne Beretning (1729) brændte 33 Huse, og 2 Mennesker indebrændte. Den latinske Skole, der laa midt i Ildhavet, reddedes dog. Men ikke længe efter nedlagdes den tillige med Latinskolerne i flere

andre Småbyer ved kgl. Reskript af 17. April 1740. Den sidste Rektor var *Hans Mossin*, hvis Navn senere blev saa sørgelig bekendt ved den Gunslevske Mordsag (1756). Efter Skolens Nedlæggelse blev *Hans Jacob Wejer* Lærer ved den nyoprettede "Danske Christendoms Skole". Han døde i 1779.

I første Halvdel af det omhandlede Aarhundrede indtog Familierne *Flindt* og *From* en fremragende Stilling i Borgerskabet. At Jacob Flindt var en velstaaende Mand ses deraf, at han kunde købe Herregaarden Nielstrup (1732). Nysted havde allerede paa den tid en Stivelses- og Pudderfabrik, der nød Anseelse langt ud over Byens Grænser. Den laa ved Piledammen, den Dæmning, der forbinder Nysted med Aalholm, og ejedes 1735 af en Mand ved Navn Dresler. Den bestod til Midten af det 19. Aarhundrede: 1824 udførtes 28.986 Pd. Stivelse.

1776 stod det berømte Slag ved Herritslev, ½ Mil Vest for Nysted. Ved Forordning af 2. Septb. var Brændevinsbrænding bleven forbudt paa Landet og saaledes bleven en Særrettighed for Købstæderne. Da Borgerne i Nysted fik Nys om, at Bønderne i H. desuagtet drev den gamle Fabrikation, drog de i Stort optog, ledsaget af Toldbetjentene og under anførsel af Byfoged Gierløv, af sted til Landsbyen. Men Bønderne satte sig kraftigt til Modværge og drev angriberne paa Flugt. Men bagefter maatte de fortryde det; thi 11 af Synderne dømtes til Kagstrykning og Tvangsarbejde.

I Kapertiden i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede strandede en Del engelske Skibe paa Rødsand. De Nysted Bjergere tjente gode Penge og "reddede" adskillige værdifulde Varer. En Indtægtskilde har de talrige Sælhunde været, der holder til paa Rødsand. En Dag i Aaret 1802 ihjelslog 4 Mand ikke mindre end 915 Stykker.

En vigtig Begivenhed var Indførelsen af Borgerrepræsentationen i Henhold til Forordningen af 1837. 5 af Borgerne valgte Mænd fik fra nu af en lovhjemlet Indflydelse paa Byens Styrelse. Dens første Formand var Købmand H.H. Suhr (f. 1784, † 1850) og blandt Medlemmerne var den bekendte Digter Emil Aarestrup (f. 1800, † 1856). Han havde siden 1827 været praktiserende Læge i Byen; men hans Virksomhed som Borgerrepræsentant blev ikke af lang Varighed, thi allerede 1838 flyttede han til Sakskøbing. Hans Bopæl var Adelgade Nr. 90 ("Aarestrups Sted").

Der var straks meget at tage fat paa for det nye Bystyre. 1839 opførtes et nyt Raadhus, 1852 en ny Skolebygning. 1840 udskiftedes Skovjorden, 1845 anlagdes den nuværende Kirkegaard (udvidet 1885), Gader blev brolagte o.s.v. Byen havde henligget i en næsten middelalderlig Tilstand, flere Gader var ubrolagte, kun forsynede med en Række Kampesten i Midten beregnede for Fodgængere. De tre Indgange til Byen var spærrede ved Bomme, og ved Siden af dem laa Akciseboderne, hvor Toldbetjente holdt Vagt for at opkræve Told, "Sise", af de Varer, som indførtes. Smugleri var selvfølgelig en yndet Sport, som man ikke behøvede at skamme sig ved. Først 1851 forsvandt dette Stykke Fortid.

Mange Huse, navnlig i Sidegaderne, var endnu i 30erne tækkede med Straa. Om Gadebelysning var der ikke Tale; turde man ikke vove sig ud i Mørket, maatte man forsyne sig med Haandlygte - ligesom i det Herrens Aar 1918! Først i 1868 opstilledes Standere med Petroleumslygter; de afløstes en Overgang af Acetylenlamper, fra 1902-1913, da Kulgassen toges i brug.

I Aaret 1848 gik Patriotismens Bølger højt her som andetsteds. Man vilde forsvare sig til det yderste. Borgervæbningen holdt Øvelser paa "Skansen", hvor nogle smaa Kanoner var anbragt; der oprejstes Bavner, og Vagtposter udstilledes om Natten. Et mægtigt Røre vakte det, da det Rygte gik, at to Spioner var trængt ind i Byen; det antog stede større Dimensioner, saa at man til sidst var ganske vis paa, at det var selve Hertugen af Augustenborg, og Prinsen af Noer. Heldigvis viste det sig kun at være et Par sølle ungarnske Rottefældemagere, der var paa Forretningsrejse.

I 1868 ophævedes Borgerrepræsentationen og afløstes af *Byraadet*, bestaaende af 7 af Borgerne valgte Mænd og en af Kongen beskikket Borgmester. Skibsbygger *F.R. Sparre* (f. 1836, † 1904) var medlem af begge og sad i det hele 33 Aar i Kommunalbestyrelsen.

I 1860erne og Begyndelsen af 70erne tog Kornhandelen et stærkt Opsving, hvilket fornemmelig skyldtes *Chr. Bønnelyches* Energi og Dygtighed. Han var født 1816 og nedsatte sig som Købmand i Nysted. Han døde 1898 i København. I hans Tid strakte Nysteds merkantile Opland sig langt ud over de

nuværende grænser; det naede mod Øst til Færgegaarden ved Guldborgsund og imod Vest lige til Holeby, og næsten hele Kornproduktionen fra dette vidtstrakte Omraade strømmede ind i Bønnelyches Magasiner og i mindre Mængder ogsaa i *Adrian Bekkers* (f. 1819, † 1890). Bønnelyche var Byens mægtigste Mand, og uagtet han ikke indehavde nogen offentlig Bestilling, var det dog hans Vilje, der i de fleste Tilfælde gik af med Sejren. Der var imidlertid to Omstændigheder, som blev skæbnesvangre for denne store Bedrift: først Broen, der i 1867 byggedes over Guldborgsund og tilvejebragte en direkte Forbindelse imellem det østlige Lolland og Nykøbing, og for det andet Lollandsbanen, der tillige med Tværbanen Bandholm-Rødby fuldførtes i Aaret 1874. Stationen i Holeby gav Konkurrenterne i Maribo

Aalholm Slot

fuldstændig overtaget. Og saa kom som Gnisten i Krudttønden Firmaet Nyeland & Benzons Fallit. i Februar 1879 gik begge de store Nysted-Købmænd fallit med Passiva paa tilsammen ½ Million Kroner - en for den Tid meget stor Sum. Denne Katastrofe kom for de fleste som en Ovraskelse, og Stemningen i Byen var meget trykket, saa meget mere som flere andre Borgere blev medinddraget i Ulykken. Da der nu tillige paa den Tid oprettedes Brugsforeninger rundt omkring paa Landet, og bestandig flere Haandværkere nedsatte sig i Landsbyerne, saa det virkelig højst betænkeligt ud for Nysteds Næringsliv. Det er næsten ubegribeligt, at det slap saa nogenlunde uskadt igennem Krisen. Trods alt bedredes alligevel Forholdene lidt efter lidt; ja selve B.s fordums Forretning, der 1883 overtoges af *Svend Wichmand* (f. 1859), har rejst sig igen og hævet sig til en af Stiftes betydeligste og mest ansete. Alle-rede nu begyndte man at tænke paa Anlæg af en *Jernbane* som Redningsmiddel i Miséren, og der fremkom mangfoldige Planer, der drøftedes lidenskabeligt paa Møder og Tomandshaand. Først 30 Aar efter realiseredes de.

Men ellers antog Byens liv atter sit rollige, stilfærdige Præg; der skete ikke de store Forandringer i nogen Retning. Byraadet var sparsommeligt og vilde ikke forøge Byens Gæld, der var bragt ned til 20.000 Kr. Man kunde endnu træffe enkelte Repræsentanter for den rigtige, gammeldags Borgertype, brave

Mænd og Bypatrioter med et lidt snævert Syn og en aarvaagen Mistænksomhed overfor det nye og fremmede. De to Foreninger: Haandværkerforeningen, stiftet 1852, og Industri- og Arbejderforeningen, stiftet 1868 af Dr. G. Lütgen (f. 1839, † 1906), der havde taget Del i Oplysningsarbejdet i Hovedstaden, laa i stadig bitter Fejde med hinanden, indtil de i Aaret 1876 sluttede sig sammen under Navn af *Industri- og Haandværkerforeningen*. Den bestaar endnu og har under Smedemester *Westrup-Glejes* (f. 1851) mangeårige, dygtige Formandskab udrettet meget til Fremme af Aandelige Interesser. Den har opført en Teknisk Skole (1903) og samlet et velforsynet Udlaansbibliotek.

Festsmykket Gade i Nysted i Anledning af Kongebesøg.

Pastor *C.E. Christiani* (f. 1817, † 1901), "Danmarks mest veltalende Prædikant", var Sognepræst i Nysted fra 1871-86. I denne Periode begyndte Politiken at sætte Sindene i Bevægelse og udsaa Splid i Befolkningen; de gamle Borgere var yderst konservative og betragtede det næsten som en Forbrydelse at nære liberale anskuelser; de var fuldblods "Estrupperne", som det den Gang hed.

Den 15. December 1910 aabnedes Jernbanen til Nykøbing, og herfra daterer sig et vendepunkt i Byens Udvikling. 1912 byggedes en ny Skole - et par Aar i forvejen (1908) var der oprettet en kommunal Mellemskole og en Realklasse. 1912 lagdes Kloakledning i Gaderne; 4. Decbr. 1912 stod Elektricitetsværket færdigt, 18. Febr. 1913 Gasværket, 8. Juli 1913 Vandværket, hvorved muliggjordes Indretningen af W.C., der nu er indlagt i mange Ejendomme. Paa én Gang blev vi delagtiggjorte i alle disse Goder, som Nutidsmennesker betragter som Livsfornødenheder; der var sat Fart paa for at indhente det forsømte. Det var som en voldsom Spurt, et vældigt Spring fra én Tidsalder til en anden, næsten som fra Frederik den Sjettes Dage til den nyeste Nutid. Ja, vi har endog fået noget saa hypermoderne som en valgt Borgmester, idet Kommune-

lærer *J.C. Larsen* (f.1870) d. 25. April 1917 fik sin Udnævnelse som saadan. Dette er nu Aversen af medaljen. Men hvordan ser Reversen ud? Byens Gæld er i løbet af en halv Snes Aar steget til 700.000 Kr. Det gamle Byraad vilde være besvimet af Rædsel. men maaske er Princippet: "Ikke gøre Gæld" ikke ubetinget fordelagtigt i det lange Løb, i ethvert Fald ikke, hvor det gælder produktive Virksomheder og hygiejniske Forbedringer.

Og saa vil jeg slutte denne lille Beskrivelse af Nysted i Fortid og Nutid med et besøg på "Skansen". I gamle Dage gik Nysteds Beboere deres Spadseretur i Aalholms Park, i Hestehaven eller Folehaven, og noget at byde fremmede paa havde de ikke. Disse drog da ogsaa igennem Byen uden at værdige den et Blik. Det var nemlig Aalholm, besøget gjaldt, det ældgamle ærværdige Slot med de historiske Minder og den berømte Park. Med en saadan Seværdighed af første Rang kan Nysted naturligvis aldrig konkurrere; men nu til Dags vil de fremmede Turister dog ikke fortryde, hvis de afslutter Dagen i Skansepavillonen.

Det var i Aaret 1902, at Kommunen erhvervede "Skansejorden"; den skulde omdannes til et Lystanlæg, hvortil den ved sin Beliggenhed og sine Terrænforhold fortrinligt egnede sig. Det var Borgmester Holck (f. 1843, † 1917), der havde faaet Ideen, det var hans Fortjeneste, at den blev virkeliggjort, hans Ære at den blev udført saa smukt og storladent. Anlægget var saa at sige hans Hjertebarn. Med rette er der derfor rejst ham en smuk og anselig Mindestøtte som Udtryk for Borgernes Taknemmelighed. Thi ogsaa disse har faaet Anlægget kært; ja, der gives efter vor Mening ikke skønnere Plet på Lolland-Falster.

At ogsaa andre har faaet Øje for Stedets Fortrin, derom vidner de talrige Besøgende , der i Bil, i Vogn, paa Cykle, med Toget eller i Baad strømmer til fra alle Kanter. Naar de har frydet sig ved de naturskønne Omgivelser, finder de i Pavillonens "Palmehave" god Musik og - hvad der paaskønnes - god Mad. Vi Nystedere synes, at Sceneriet tager sig helt "mondænt" ud, og føler os stolte paa vores Bys Vegne. Men mest nyder vi de stille Timer derude i Naturens Skød. Hvor er der ikke vidunderlig dejligt en Sommeraften, naar Østersøen udbreder sin vide Flade i den dæmrende Belysning, medens Blinkfyrene paa Gedser og Hyllekrog vekselvis udsender deres Glimt!

Vender vi os til den anden Side, ligger Nysted ved Norets inderste Bugt. Den lille By synes at slumre trygt i Sommernatten, flankeret , som den har været i mere end 500 Aar, af de to ærværdige Kæmper, Kirken og Slottet, en paa hver Side. Drømmer den maaske, at den som Fugl Fønix svinger sig op fra den gamle, fattige Rede? Quid seqatur sciri non potest; ingen véd, hvad Fremtiden vil bringe.

Dr. H.

Byens Sognepræst er Provst Johannes Leonhardt Faartoft, f. 1856 i Hillerød, Student 1873, cand. theol. 1880, Kateket og Skoleinspektør i Helsingør 1882-92, Seminarieførstander i Ranum 1892-96, Sognepræst til Rye og Sonnerup, Sjælland, 1896-1908, Sognepræst til Nysted fra 1908 - Provst for Musse Herred, Lolland-Falster, 1909-16

Provst Faartoft.

Borgmester J. E. Larsen.

Fhv. Stiftsfysikus, Dr. med.
C. Hansen.

Fhv. Stiftsfysikus, Dr. med Carl Adam Hansen, f. den 11 Febr. 1847. Stiftsfysikus 1901-1915, Medlem af Sundhedskommissionen 1879-1903, af Ligningskommissionen 1881-83, Overligningskommissær 1897-1902, Medlem af Skolekommissionen 1882-1903, af Oversundhedskommissionen for Maribo Amt 189-1915, Medlem af Vægeraadet, medlem af Byraadet 1885-1903.

Afsnit 2: Nysteds erhvervsliv 1918

Nysted er i Folketal kun en lille By, men derfor fører den ikke en upaaagtet Tilværelse, takket være dens Indbyggers Forretningsdygtighed og Fremsynethed. I de senere Aar kan der ogsaa spores Fremgang paa mange Omraader, og Anlæget af Baneforbindelse har ogsaa virket foryngende og gavnligt paa Byen - til trods for at den føre til en større By, og af mange blev imødeset med Ængstelse paa Grund af Konkurrence.

- Vi vil i det efterfølgende forsøge at give et Billede af det liv, som leves i Byen, idet vi skildrer Handel, Haandværk og Industri.

S. Wichmands Forretnings-Ejendom.

Købmand *S. Wichmand* har overtaget sin Forretning 1883; det er en af de betydeligste saavel i Byen som i Lolland-Falsters Stift. Forretningen omfatter foruden almindelige Købmandsvarer som Kolonial tillige Foderstoffer, Trælast, Korn, Kul og Støbegods.

Til Virksomheden er knyttet et betydeligt Savskæreri, der beskæftiges i alt 32 mennesker.

- Købmand S. Wichmand har siden 1890 været Formand for Handelsforeningen, og gennem 22 Aar har han virket som Byrådsmedlem. Wichmand er oplært i i den samme Forretning, som han nu selv er Indehaver af.

Firmaet H.J.G. Rossing er grundlagt 1856, overtaget af den nuværende Indehaver Købmand *Georg Rossing* i Aaret 1887. Forretningen omfatter Kolonialprodukter, kul og Brænde.

Jacob E. Tommerups Forretning er Grundlagt i begyndelsen af det attende Aarhundrede som ganske ringe Købmandshandel, men er gennem Aarene oparbejdet til en betydelig Virksomhed. Købmand Tommerup har overtaget sin Forretning den 1. Novbr. 1905. Forretningen, der beskæftiger 11 mand ved Ekspedition og paa Lager, omfatter Kolonial, Grovvarer, Trælast, Korn, Kul, Markfrø samt Støbegods foruden eget Maltgøreri. Jacob E. Tommerup er Medlem af Byraadet, Formand for Ligningskommissionen samt Formand for det kommunale Nævn.

Jakob E. Tommerups Forretnings-Ejendom.

Jakob E. Tommerups Forretnings-Ejendom.

Købmand Engelbreds Forretnings-Ejendom.

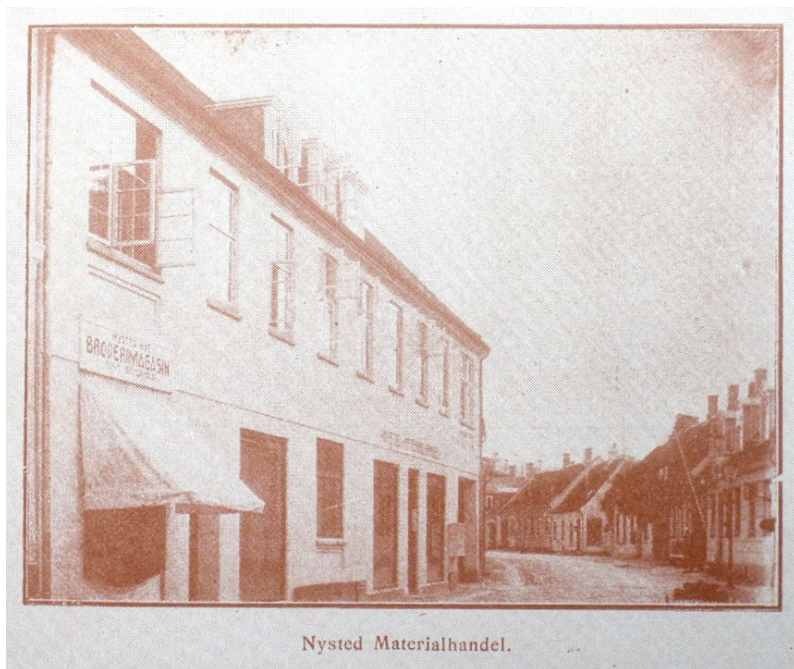

Johs. Wiberg.

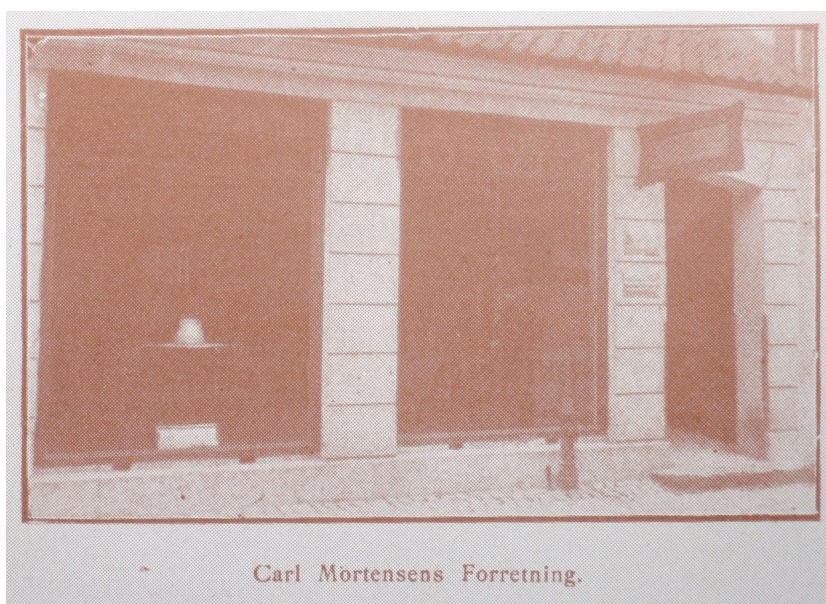
Købmand *M. Engelbredt* grundlagde sin Forretning i Aaret 1909 under ret beskedne Forhold. Forretningen er i den forholdsvis korte Tid, der er hengaaet siden Starten, gaaet ret betydeligt frem og er nu installeret i store moderne lokaler paa Byens Hovedgade. Forretningen omfatter foruden Herreekvipering, Trikotage og Fodtøj et stort Klædelager. Købmand *M. Engelbredt* (f. 1886) lærte Handelen hos Broderen *Jacob Engelbredt* i Rødby. *Engelbredt* er medlem af Bestyrelsen for Nysted Handværker- og Industrieforening.

Formand for Nysted Sangforening er Boghandler *Johs. Wiberg* (f. 1874). *Wiberg* lærte Boghandelen hos Boghandler *P. Brandt* i Svendborg. Foruden Boghandel driver *Wiberg* Cigar- og Tobakshandel. Boghandler *Wiberg* er medlem af Bestyrelsen for Nysted Haandværker- og Industrieforening.

I Aaret 1913 overtog Knud B. Petersen en almindelig Købmandsforretning i Nysted. Forretningen, der har været drevet en længere Aarrække, omdannedes samtidig ved Knud Petersens Overtagelse til Materialhandel. I 1917 købte Købmand Petersen Ejendommen, hvori Forretningen har til Huse, og indrettede nye og tidssvarende Lokaler.

En af de yngre Haandværksmestre i Nysted er Snedkermester Alfred Mortensen, idet hans Forretning først er startet i Aaret 1912. Mortensen lærte hos Clausen i Nysted, rejste derefter nogle Aar i Schweiz, Tyskland, Østrig og Italien, inden han nedsatte sig som mester i Nysted i 1912. Paa hans Værksted forarbejdes Møbler i alle Stilarter.

Guldsmed *A.J. Krøll* har grundlagt sin Forretning i Aaret 1910; den omfatter saavel Guldsmedeforretning som Uhrmagervirksomhed og er velassorteret paa disse Omraader. Krøll er Bestyrelsesmedlem i Lolland-Falsters Uhrmagerforening. Han Modtog sin første Uddannelse hos Uhrmager Isak S. Jensen i Stege.

A. J. Krøll.

A. J. Krølls Guldsmedeforretning.

F.W. Bishoffs Garverivirksomhed er grundlagt af Bishoff sen. i Aaret 1864, med hvem F.W. Bishoff var associeret i flere Aar, samtidig med at han drev selvstændig Forretning for egen Regning, indtil han ved Faderens Død overtog hele Virksomheden. Forretningen drives som Lohgarveri og Produkthandel. Bishoff er Repræsentant i Sparekassen.

F. W. Bischoff.

F. W. Bischoffs Ejendom.

Skræddermester *M.P. Madsens* Forretning er grundlagt i 80erne. Den omfatter Herreskrædderi tillige fuldstændig Herreekvipering. Forretningen er beliggende i Byens Hovedgade, umiddelbart ved Hotel Nysted

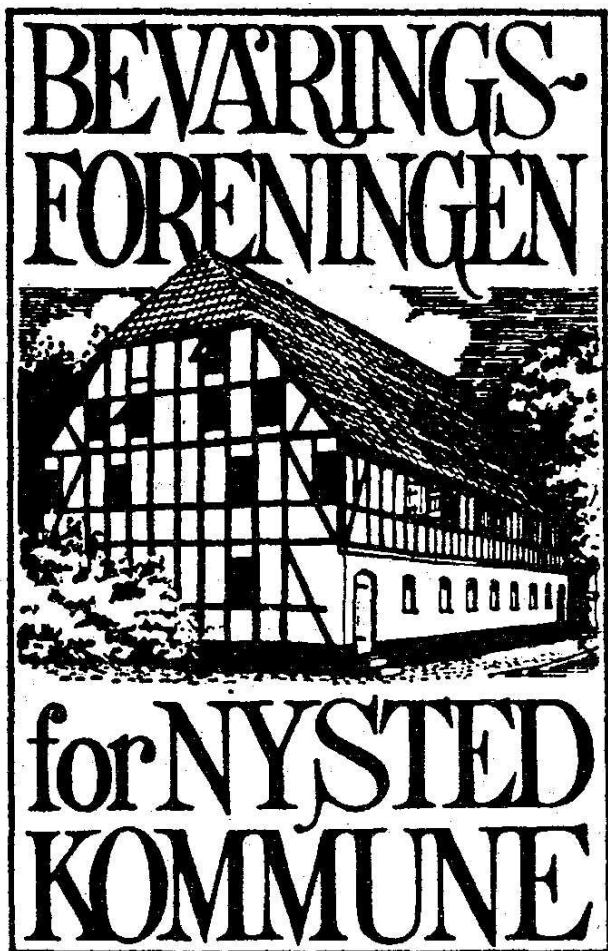

Nysted Hotel er bygget i Midten af forrige Aarhundrede, overtaget af Hotelejer Carl Jensen i Aaret 1911. Det er Byens eneste 1. Klasses Hotel med hyggelige, velmonterede Restaurationslokaler og 10 fuldt monterede Gæsteværelser. Desuden indeholder Hotellet Byens Theatersal, flere store selskabslokaler samt Billardsalon. Der er over det hele en vis gammeldags Hygge, som mange gange savnes i de nyere, mondæne Hoteller. I hotellets store Have er der om Sommeren Koncert. Foruden Hotellet driver Jensen Pavillonen i Skanse-anlægget.

Afsnit 3: Opdatering 1980

ved Aage Poder

1: Bevar et smukt bymiljø

Den 7. februar 1974 satte daværende borgmester Johannes Bjerre sin underskrift på »Bevaringsplanen for Nysted by«. Et enstemmigt byråd satte dermed en stopper for en fortsat voldsom ændring af Nysted bykerne, der var i færd med at gå til. Næsten 240 ejendomme lå indenfor bevaringsområdet.

Kun en halv snes byer i Danmark havde dengang bevaringsplaner. I dag er det lov, at værdifulde bymiljøer skal værnes, og i alle lokalplaner skal der være nøje beskrivelse af de restriktioner, der pålægges ejerne. Danmarks største kapaciteter indenfor bybevaring roser tit Nysted for den plan, der i dag har sat sig gode spor mange steder i byen.

2: Lokalhistorisk arkiv i Nysted skal afspejle foreningslivet

I hele dette år vil Lokalhistorisk arkiv i Nysted kommune påtage sig en næsten overvældende opgave: At få indsamlet de mange protokoller, regnskaber, fotografier og andre arkivalier, der har tilhørt forlængst uddøde eller sprællevende foreninger i Nysted kommune. Dette store projekt kører over hele Storstrøms amt, hvor man har koncentreret indsamlingen om disse vigtige kilder til de folkelige bevægelsers historie.

Foreningerne i det foreningsglade Danmark har nemlig haft en betydning for landets udvikling, som er uden sidestykke i hele verden. Man kan blot nævne de økonomiske sammenslutninger som andelsmejerier og brugsforeninger. Man kunne nævne foreninger, hvor medlemmerne ydede deres årlige skærv for at støtte dem, der blev syge. Senere blev det til egentlige sygekas-

ser. Eller man kan nævne de meget betydningsfulde politiske og faglige organisationer, der fra omkring 1870 forsigtigt - men uden at tabe målet af syne - var en forudsætning for det demokratiske land, Danmark, som vi egentlig ganske godt kan lide.

Forsamlingshusene og i visse egne af landet - missionshusene - var de steder, man mødtes. En generalforsamling i mejeriet, kvægavlforeningen eller foredragsforeningen, havde gode rammer i forsamlingshusene, som nu er ved at blive genfødt i bedre og forynget skikkelse.

Ikke alle steder var arbejderforsamlinger velkomne i forsamlingshusene, så disse måtte opføre deres egne forsamlingsbygninger. De fleste af disse er nu afhændet. Arbejder eller bonde: Begge befolkningsgrupper fik deres skoling i at fremlægge en sag og vinde gehør for den i sådanne forsamlinger.

»Græsrodder«

Mange af de beslutninger, der blev taget i datidens forsamlingslokaler, hvor en tykmavet, meterhøj kakkelovn i hjørnet var eneste opvarm-

ningsmulighed, endte år senere som lovforslag i rigsdagen og blev love, der bragte Danmark et bette nøk videre økonomisk, uddannelsesmæssigt eller kulturelt. Der var i høj grad tale om, at lovgivningsinitiativer udgik fra »græsrodder« (et skrækeligt misbrugt modeord).

Ved alle disse møder blev der ført protokol. Nogle gange meget sirligt med en elegant cancelli-skrift. Men oftest med en håndskrift, der den dag i dag er nem at tyde, fordi datidens protokolførere havde lært to ting i den stråttækte skole til bunds: At skrive, at stave og at regne. Regnskabsprotokoller er også interessant materiale. I sådanne kan man bl.a. læse, at »Skansepavilionen«. i 1930'erne kunne servere stor middag med 4 retter og bagefter byde til bal med 6-mands orkester for en sum af Kr.6,00 pr. kuvert. Dette fremgår af f.eks. protokollen fra »Fugleskydningsselskabet«.

Man kan også i gamle protokoller - f.eks. fra »Landsarbejderforeningen« i Øster Ulslev læse, at arbejdsdagen var på 10 timer i 1919. Lønnen var 80 øre i timen for tærskning, roekørsel og kørsel med gødning. Overtimer betaltes med 20

Adelgades forlængelse en sommerdag i 1910. Bemærk Nordre Mølle bag dampbageriet. Der var tid til en sludder og en pibe tobak. Bemærk jordvejen.

øre. Stenslagning blev honoreret med 6,50 Kr.pr. kubikmeter. Karlelønnen var 45-50 Kr.pr. måned, hvis man var over 20 år gammel.

Hvorfor arkiv?

Når også Nysted lokalhistoriske arkiv gerne vil have samlet alt dette materiale, er der to gode grunde: For det første er det erfaringen, at mange protokoller forsvinder i affaldsbøtter, hvis en forening bliver opløst. Man har ingen mulighed for at aflevere materialet til et lokalt arkiv. I mange tilfælde glemmes de udskrevne protokoller og regnskabsbøger på lofter eller i udhuse, hvor de samler støv og fugt. Og så går de på lossepladsen en forårsdag, når oprydningstrangen griber husets ejer. Der ender så de mange protokoller, der ellers kunne have fortalt en god lokalhistorie - ja i visse tilfælde måske Danmarks-historie.

Dernæst: Hvis foreninger - både de livskraftige og de, der indstiller virksomheden - afleverede udskrevne arkivalier, gulnede fotografier, plakater fra fester og baller, de gamle faner og andre ting, der kan belyse foreningens historie, vil man sikre dem en egentlig arkivering. En bestyrelse - eller andre lokalhistorisk interesserede - kan så gå til et centralt arkiv, hvor frivillige - og ulønnede hjælpere - hjælper med at fremskaffe de oplysninger, foreningsbestyrelsen ønsker omkring et jubilæum.

Hundreder af foreninger

Efter de optegnelser, det lokalhistoriske arkiv i Nysted kommune er i besiddelse af, har der været hundreder af foreninger i det område, der i dag udgør Nysted kommune.

Arkivet råder kun over en brøkdel af disse foreningers materiale. Man håber, at den kampagne, der løber hele året, vil anspore nuværende eller tidligere medlemmer - eller andre med kendskab til arkiverne fra foreningen - til at aflevere deres arkiver. Ønsker man at aflevere ting - breve f.eks. - som man ønsker skal bevares under segl i en given årrække, kan dette også lade sig gøre.

Vi håber - med kommunal velvilje - at få gode forhold til opbevaring af arkiverne, så de er sikret mod fugt og ildsvåde. Alting skal have sin tid, og de planer, der er lagt fra det lokalhistoriske arkivs side, hænger sammen med indretningen af et folkebibliotek i nye omgivelser. Dette har den fordel, at arkivet vil være tilgængeligt i den tid, biblioteket er åbent. Men hvis du om 10, 20 eller 25 år vil gense det gulnede fotografi

af din bedstefar ved gymnastikstævnet i Frejlev i 1917 eller af din bedstemors første badetur ved Skansen i 1902, kan det kun ske med sikkerhed, hvis det lokale arkiv får lov til at arkivere det. Lokalhistorisk arkiv vil også gerne muliggøre det samme som den beslægtede »Bevaringsforening«:

Arkivet vil bevare fortiden - til gavn og glæde for nutiden og fremtiden.

Aage Poder

4. NYSTED - en stolt fortid med handel og skibsfart

Den dag i dag vidner de store købmandsgårde og kornlagerbygninger i Nysted om stor fortid som handels- og skibsfartsby.

Nogle af dem er opført i hine tider, da de gode Nysted-købmænd ejede anseelige skibe, der gik på langfart til destinationer på Afrikas og Indiens krydderikyster.* Nysted var dengang Lollands næststørste købstad - lige efter Nakskov - og de store handels- og foderstoffirmaer beskæftigede mange ivrige hænder.

Hver butik havde adskillige kommisser, og alle håndværkere beskæftigede svende og lærlinge. Når det var »skiftedag« - den 1. maj og den 1. november, hvor piger og karle på landet skiftede arbejdsplads - var den lille, driftige by fyldt med ungdom, der skulle have nyt tøj. De var beskæftiget på egnens store gårde, der alle

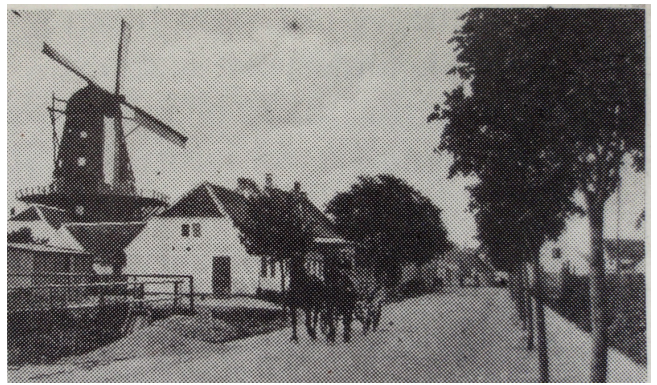
havde adskillige karle og piger i deres brød. Den første - og navnlig den anden verdenskrig ændrede dette billede. Man kunne ikke længere sætte på relativ billig arbejdskraft, men indskrænkede, og langsomt men sikkert dalede indbyggertallet.

Den famøse bro over Guldborgsund

Broen over Guldborgsund bevirkede også, at Nysteds opland blev noget beskåret. En del af de kornproducerende brug, der eksporterede deres korn over Nysted havn, vendte sig nu imod Nykøbing.

Efter den anden verdenskrig gik en mekaniseringsbølge hen over landbruget. Det blev mere og mere almindeligt, at man klarede sin bedrift uden fremmed medhjælp.

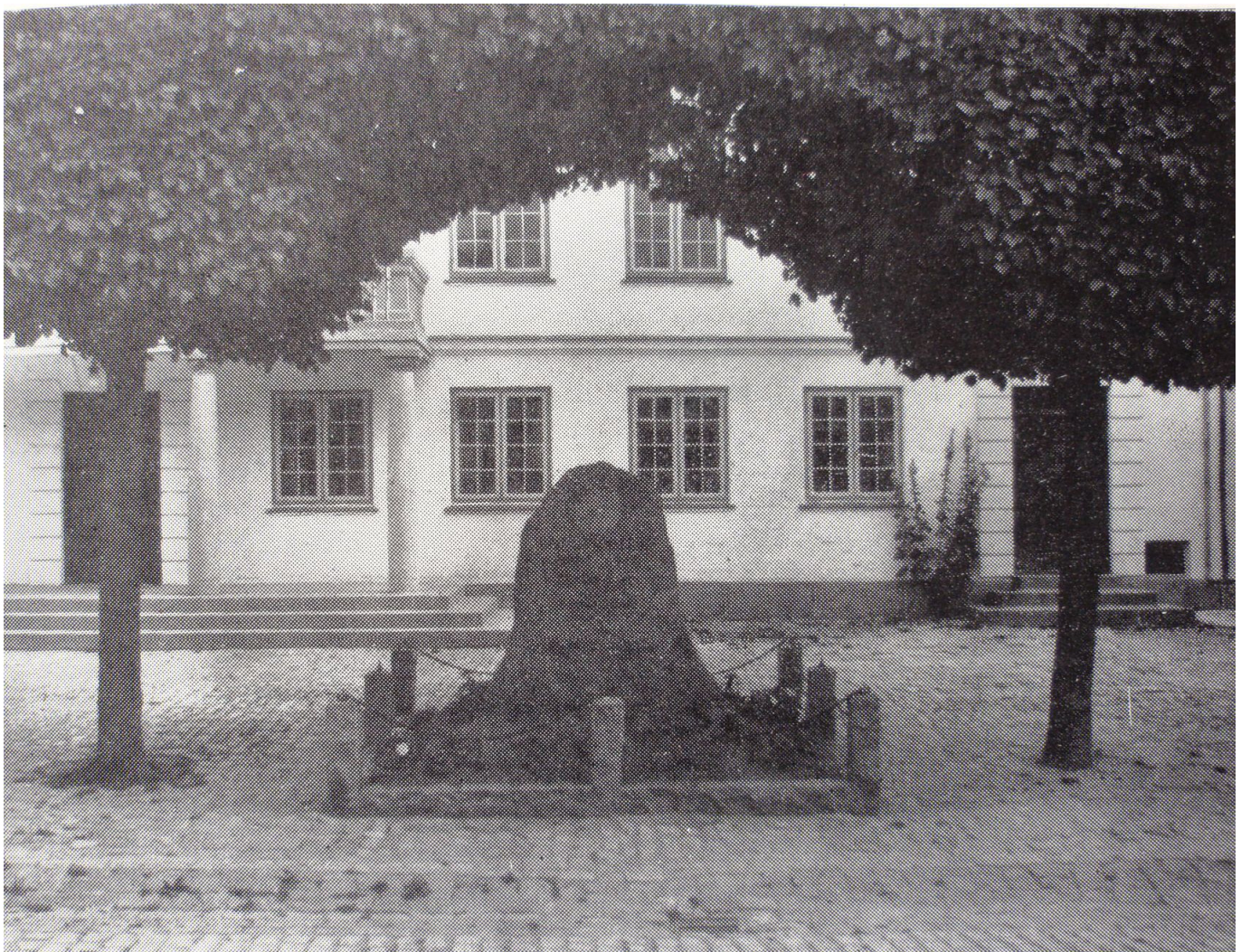
Butikker lukkede i de år, og de store handelsvirksomheder blev stykket ud i mange mindre enheder. Enkelte af de lokale matadorer blev udsat for krak og fallitter, og selvom det som-

metider var af årsager, der skulle søges langt fra Nysted, var resultatet det samme: Stagnation - stilstand eller tilbagegang.

Skruede ned for blusset

Bystyret reagerede trent på denne udvikling. Skattegrundlaget var svagt, og i 1920'erne var den kommunale skatteprocent et væsentligt argument for, hvor folk bosatte sig. Man holdt derfor skatten ned på et måske for lavt niveau. Byens vise mænd skruede ned for blusset. Man

Så smukt tog anlægget foran rådhuset sig ud. Under de lysegrønne lindetræer står genforeningsstenen, den er nu flyttet til havnearealet.

Friskbarberet efter besøget hos barbermester Otto Høffner, stiger den stråhatklædte Nystedborger på cyklen. Ross-Svenningsens forretning er stadig boghandel.

op i 1960'erne, før fremsynede kvinder og mænd i bystyret kunne indse, at opkøb af jord og udstykninger var en kommunal opgave. Der kom hul på bylden. Folk i andre kommuner begyndte at få øje for de miljøkvaliteter, der er i og omkring Nysted, og da bilismen tog et op-sving fra midten af 1960'erne, var man ikke mere hæmmet af mindre afstande mellem bopæl og arbejdsplads.

Hele Danmark pendlede i de år. Man måtte som arbejdstager søge hen, hvor arbejdet var, og da de kollektive trafikmidler ikke altid passede sammen med mødetiden på arbejdspladsen, købte men selv bil. Når man nu alligevel arbejdede i nabobyen, var det fristende at henlægge sine større indkøb til denne. Uden tanke for hvad det kunne betyde for nærbutikken i det lille bysamfund, man boede i, gik mange forbrugere i Nysted hen og lagde en pæn del af deres fortjeneste i større byer - især i Nykøbing.

Modtræk

Handelslivet i kommuncetret Nysted og lokal-

centre i Kettinge-Frejlev og Øster Ulslev, stod altså i fare for at måtte dreje nøglen om. Det skete da også i et vist omfang. Indenfor et par år er der lukket bagerier i Herritslev og Øster Ulslev og en brugs i Musse. Medvirkende hertil var de veterinære myndigheders strenge krav til butikernes indretning. Nogle af disse krav var helt ude i det absurde, syntes nogle. Man forudsatte åbenbart hos myndighederne, at der i produktionsvirksomheder skulle være en hygiejnisk standard, der lå himmel- højt over den, man finder i mange private hjem.

De resterende detail-forretninger klarede overlevelsen ved at udvide butiksarealerne og forbedre udvalget. Netop i spørgsmålet om udvalg og priser synes der at være skred i positiv retning. En appel til forbrugerne om at handle lokalt vil kun blive hørt, hvis pris, kvalitet og varesortiment er på højde med nabobyernes. Men dette behøver man næppe at fortælle den yngre generation af forretningsfolk i Nysted. De har bevist, at mange års stagnation langsomt er ved at vende sig til fremgang til gavn for forbruger-

ne - ikke mindst i lyset af priserne på benzin. 30 kilometers bilkørsel kan hurtigt opluge besparelsen ved »dagens tilbud« i Nykøbing F.

Et vendepunkt?

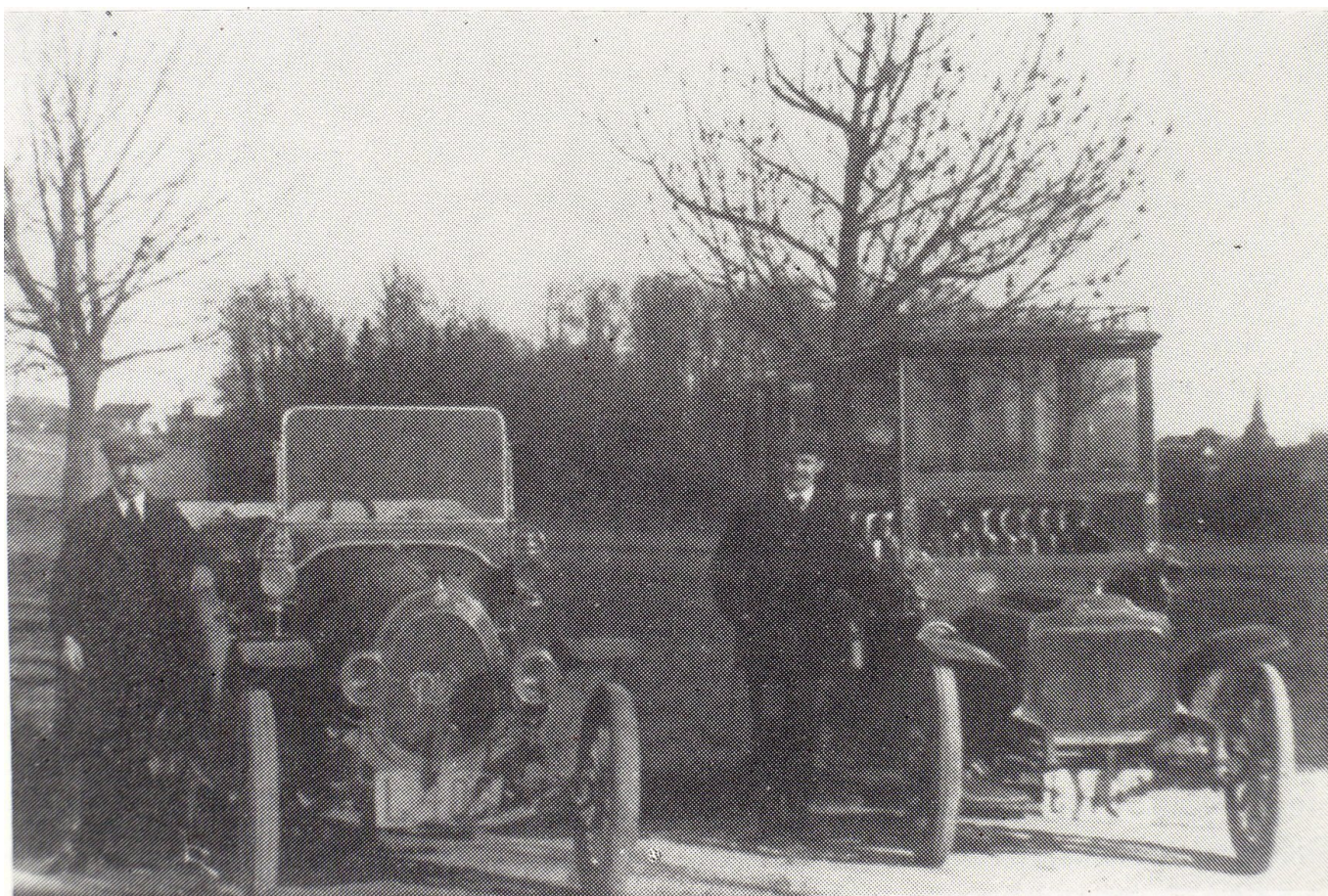
Storvirksomheder som Tommerups og Wichmands vil man næppe se igen i Nysted, men der er dog stadig anseelige virksomheder indenfor byggebranchen - både i og uden for Nysted by. Der er derfor ingen grund til at hænge med hovedet, når talen er om fremtiden.

Står byen ved et vendepunkt? Nysteds lokalhistoriker, æresborger, stiftsfysicus C. A. Hansen stillede samme spørgsmål i det jubilæumsskrift, han udarbejdede ved Nysteds 500 års købstadsjubilæum i 1909.

Jernbanen fra Nykøbing var så småt begyndt at blive bygget i 1909, og C.A. Hansen spurgte - som mange i Nysted gjorde: »Vil jernbanen blive til gavn eller til skade? Det kommer an på, om strømmen af mennesker, af gods og af guld, vil gå den rigtige vej, d.v.s. *ti*/Nysted og ikke bort fra os. Vi under vore kære naboer i storstaden Nykøbing en god fortjeneste, men ikke, at de skulle tage hele profitten. Gid Nysted må gå en lys og lykkelig fremtid i møde!«.

Man behøver næppe at tilføje ret meget til C. A. Hansens fromme ønsker skrevet for over 70 år siden. Deres gyldighed er ikke forældet.

po

3. En dag ved »Løverne« Anno 1912

2 biler af nyeste model parkeret ved indkørslen til Aalholm slot - lige overfor sandstens-løverne.

Til venstre står vognmand Rasmus Marquardt Petersen, der dengang var kørelærer. »Bil-Petersen« oplærte Chr. Truelsen til højre. Bilen - en tysk »Brennabor« - tilhørte R. M. Petersen. Dengang var der kun 3 biler i Nysted politi-

kreds, Greven på Aalholm havde nummer 400, gårdejer Hans Nielsen, Karleby havde nummer 401 på sin motorcykel, og R. M. Petersen havde nummer 402 og 406 på sine to biler.

Chr. Truelsen er ved at lære at køre bil Han blev Lollands første taxachauffør.

Særlig søndag aften var god for den unge taxamand. Når flotte kavalerer skulle køre hjem fra bal på »Skansen« kunne der godt tjenes 50 Kr. Men så gik hele natten også med.

Den nybyggede station og postkontoret. Tuborg-ølvognen til højre leverer øl til Jernbanehotellet på hjørnet (kan ikke ses)

Mor og datter promenerer på Strandstien.
Udenfor trafikhavnen i baggrunden laster eller losses skonnerten tømmer og korn.

Stille formiddag i Adelgade set mod nord. Hestepærerne ligger frisklavede på stenbroen. Drengen i baggrunden til venstre sikrer sig nogle til familiens jordbærbed. På den høje bygning i baggrunden anes den firkantede metaloverbygning. Her havde Nysted central til huse. Hvem er mon barberen med de to børn i forgrunden til højre?

Krydset Adelgade-Jernbanegade. Bygningen til højre rummede postkontoret. I dag huser den - i stærkt ombygget stand - Handelsbanken.

Begyndelsen til konfektionsvirksomheden Brødrene Engelbredd ses til højre.
Det var driftige folk - uden at være den tids »matadorer«

Fiskergade set fra syd. Slagteren med hestevognen
har hele kørebanen for sig selv.

Landmandshotellet var en statelig bygning. Hotellet lå nær de store korn- og tømmerforretninger, især Wichmands og Tommerups

Nysted Hotel. I porten ses en kokkepige og en stuepige. Lidt længere henne ses tjenerleven i snehvid jakke og med sort butterfly. En hestevogn skumpler afsted. det er småt med fortove.

Fiskergade set fra syd. Slagteren med hestevognen har hele kørebanen for sig selv.

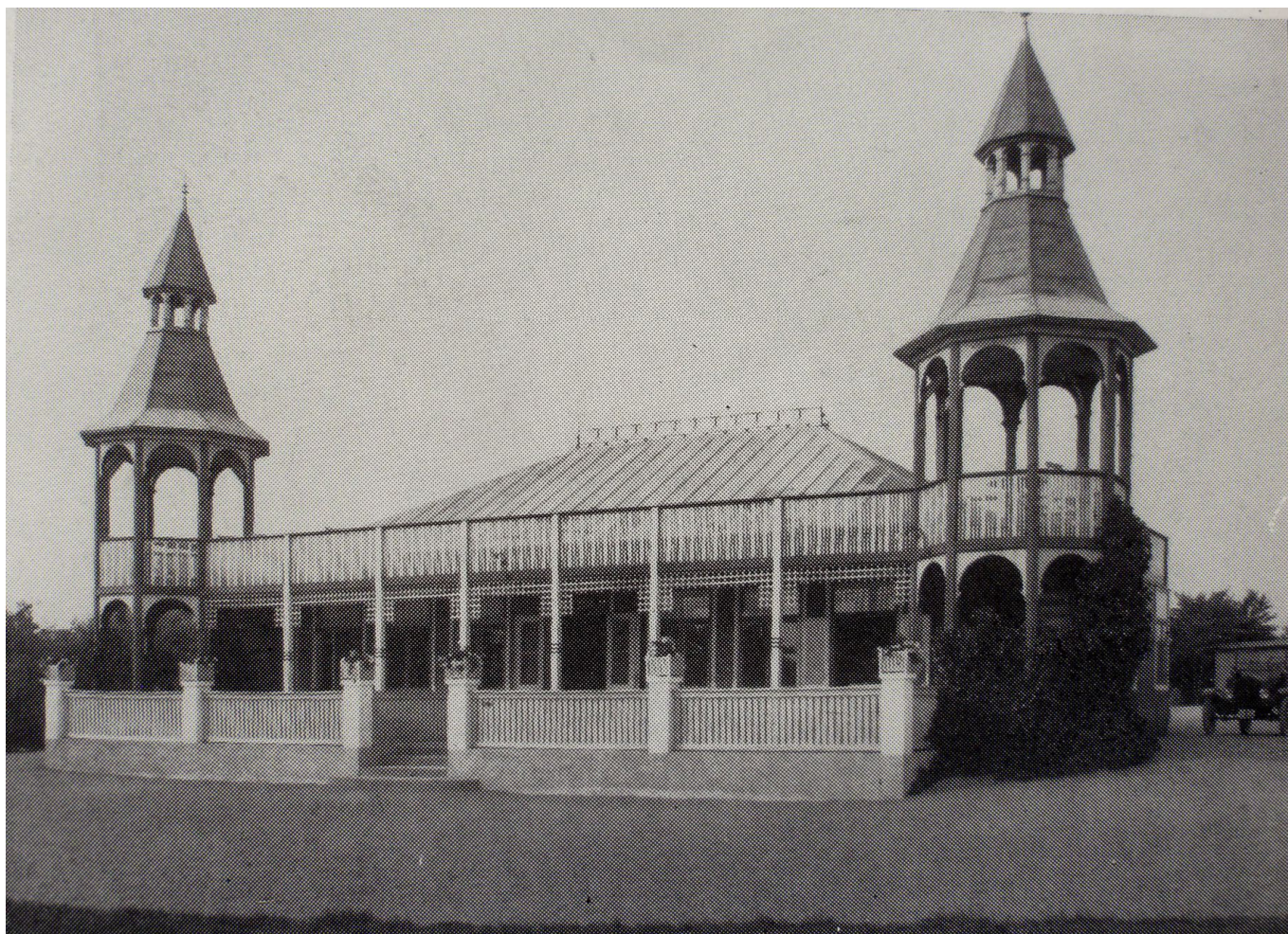
Skrædder og manufakturhandler F. Ulriks herreekvipering ses til højre. den lille dreng i baggrunden står selvbevidst med skrævende ben og hænderne på ryggen

Kun en enlig cyklist forstyrrer idyllen i Nysteds hovedgade. Der er middagsstille. Bemærk trappestigen. Kun ganske få er bevaret i Nysted

Padekæret - dengang et vandhul, hvor alskens affald blev henkastet

Skanse pavillonen blev omkring 1910 flyttet hertil fra Folehaven, hvor den tjente som restauration på de store fugleskydningsdage.

Friluftsliv ved Skansen. Nul bikini her